

Оксана Грицук

доцент, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Горлівського інституту іноземних мов
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
Дніпро, Україна

Юрій Грицук

доцент, кандидат технічних наук,
доцент кафедри загальної інженерної підготовки
Донбаської національної академії будівництва і архітектури
Івано-Франківськ, Україна

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. В роботі зроблена спроба розглянути проблеми, що постають перед вищою освітою України під час війни. Розглянуто можливості для закладів вищої освіти. Зроблено висновки та запропоновані подальші кроки у вирішенні наявних проблем

Ключові слова: вища освіта, учасники освітнього процесу, проблеми, співробітництво, війна

Abstract. The work attempts to consider the problems facing higher education in Ukraine during the war. Possibilities for institutions of higher education are considered. Conclusions were drawn and further steps in solving existing problems were proposed.

Keywords: higher education, participants of the educational process, problems, cooperation, war.

Постановка проблеми та її актуальність. В умовах війни, яку росія розв'язала в Україні, на розвиток вищої освіти в Україні впливає багато факторів, що пов'язані з безпековою, соціально-економічною та гуманітарною ситуацією. Здобувачі вищої освіти і викладачі потребують безпечних умов для продовження навчальної і професійної діяльності, адже військові дії загрожують їхньому життю, тому спостерігається відтік професіоналів – учасників освітнього процесу – за кордон, переривання навчального процесу та навчальної діяльності. Завдано шкоди будівлям та корпусам багатьох закладів вищої освіти. Наукова галузь зазнає брак ресурсів, фінансування, матеріалів та технологій, що ускладнює роботу закладів вищої освіти. Вони переорієнтовуються на отримання грантових коштів для забезпечення навчальної, науково-інноваційної діяльності. Зазначені фактори можуть негативно впливати на процес забезпечення якості освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Більшість досліджень останніх років присвячено впливу війни на професійну діяльність викладачів закладів вищої освіти як науковців [1–4] і не охоплюють проблематику безпосередньо навчального процесу. Серед труднощів, з якими зіткнулися і викладачі, і здобувачі вищої освіти, виділяється, насамперед, питання безпеки.

Навчальні заклади, що знаходяться на території ведення бойових дій або були вимушено переміщені до інших регіонів України, продовжують використовувати навички організації навчального процесу, які здобули під час епідемії COVID-19 [5–7], а саме перехід до дистанційної форми навчання, змішане навчання, використання масових відкритих онлайн-курсів тощо.

Цілі статті – проаналізувати проблеми вищої освіти в Україні в умовах війни та окреслити можливі варіанти їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Під час війни відбуваються вимушені переміщення закладів вищої освіти в інші регіони України. Не завжди є змога перемістити матеріально-технічну базу вишів, тому не вистачає обладнання для нових приміщень. Зазвичай, базою для переміщених закладів вищої освіти є інші навчальні заклади, які теж потребують підтримки з боку держави. У зонах, наближених до тимчасово окупованих територій або до лінії військових дій, спостерігаються руйнування будівель вишів, знищення студентських гуртожитків, бібліотек, наукових лабораторій.

Проблемою для закладів вищої освіти стає те, що абітурієнти орієнтуються на отримання вищої освіти за кордоном через брак матеріально-технічної бази вітчизняних вишів. Виші, що постраждали під час військових дій, функціонують у цифровому форматі, і здобувачі мають можливість отримувати необхідні знання та здобувати компетентності у синхронному та асинхронному режимі.

Війна призвела до браку ресурсів, таких як фінансування, матеріали та технології, необхідних для наукових досліджень та навчальної діяльності. Заклади вищої освіти стикаються з такою проблемою, як складнощі у наданні якісної освіти без доступу до відповідних ресурсів. Їм доводиться значну частину часу витратити на пошук грантів та фінансування.

В умовах війни заклади вищої освіти зіштовхуються зі значними труднощами, але за допомогою певних засобів намагаються послабити цей негативний вплив. Один з таких засобів – адаптивне управління. Виші застосовують гнучкі методи управління, наприклад, запроваджують онлайн-курси або альтернативні форми навчання, щоб забезпечити здобувачам освіти безперервність у навчальній діяльності. Заклади вищої освіти активно співпрацюють з урядовими та неурядовими установами та організаціями, щоб забезпечити фінансування, ресурси та підтримку своєї діяльності. Вимушено переміщені заклади вищої освіти підтримують своїх здобувачів, наприклад, допомагають їм знайти житло. Міжнародне співробітництво виходить на новий якісний рівень: заклади вищої освіти беруть участь у міжнародному співробітництві та партнерстві для обміну ресурсами, досвідом та знаннями, а також для захисту безпеки здобувачів та викладачів. Продовжують впроваджуватись в освітню діяльність інноваційні методи навчання, такі як дистанційне навчання та онлайн-курси, щоб охопити студентів, які не мають змоги відвідувати навчальні заняття особисто.

Зклади вищої освіти можуть зосередитись на відбудові громади, особливо це може бути корисно для вишів будівельного напрямку. Це може бути створено у межах дуального навчання і включати пропозицію професійного навчання та освітніх програм, які допоможуть отримати навички й компетентності, необхідні для подальшого працевлаштування.

Для учасників освітнього процесу важливою є підтримка їхнього психічного здоров'я, оскільки воєнні дії можуть значно впливати на психічне здоров'я здобувачів і викладачів, тому у вишах створюються центри надання консультаційних послуг і груп підтримки психічного здоров'я.

Висновки. Здійснюючи ці кроки, університети можуть зробити свій внесок у відбудову післявоєнної України та підтримати розвиток громад, які постраждали від конфлікту. Будучи рушіями соціального прогресу, університети можуть допомогти створити світле майбутнє для окремих людей і громад, сприяти миру, стабільності та процвітанню.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі вбачаються в активізації наукових досліджень стосовно тематики впливу війни на освітній процес, участі у відновлювальних психологічних програмах для того, щоб здійснити соціальні зміни, допомогти у відбудові післявоєнної України.

Список використаних джерел

1. Карамушка Л., Креденцер О., Терещенко К., Лагодзінська В., Івкін В., Ковальчук О. Особливості психічного здоров'я персоналу освітніх та наукових організацій в умовах війни. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2022. № 1(25). С. 62–74. doi: <https://doi.org/10.31108/2.2022.1.25.7>
2. Fiialka S. Assessment of war effects on the publishing activity and scientific interests of Ukrainian scholars. *Knowledge and Performance Management*. 2022. № 6(1). P. 27–37. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/kpm.06\(1\).2022.03](http://dx.doi.org/10.21511/kpm.06(1).2022.03)
3. Грицук О. В., Грицук Ю. В. Використання інформаційних технологій під час підготовки здобувачів в умовах пандемії. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXIX міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. II.* / за ред. проф. Сокола Є. І. Харків: НТУ "ХПІ", 2021. С. 277.
4. Грицук Ю. В. Проблеми організації дистанційного навчання в умовах карантину в Донбаській національній академії будівництва і архітектури. *Екстрене дистанційне навчання в Україні* / За ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків: Вид-во КП "Міська друкарня", 2020. С. 176–184.
5. Пучков І. Р., Єщенко М. Г., Долгальова О. В., Грицук Ю. В. Використання хмарних технологій як засобу формування фахової компетентності студентів у закладах вищої освіти. *Technologies of Intellect Development*. 2020. Т. 4, № 3(28). doi: <https://doi.org/10.31108/3.2020.4.3.2>
6. Hrytsuk O., Grytsuk Yu., Kuznetsov M., Cherniakova O., Yeshchenko M. Using E-learning Tools to Prevent Negative Emotional States of Higher Education Applicants. *Technologies of Intellect Development*. 2020. Vol. 4. № 2(27). doi: <https://doi.org/10.31108/3.2020.4.2.7>
7. Hrytsuk O., Grytsuk Yu., Ostend A. Peculiarities of the emotional sphere of the students of the displaced higher educational institutions during quarantine restrictions due to COVID–19. *Zeszyty Naukowe. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach*. 2020. № 12. P. 99–109. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/4d65bb4f480e9f86af6c992f2fbd36e4.pdf>